

Gemeente Texel

.txl

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	De Waal, Oosterenderweg 2-6 Gemeente Texel
Adviesnummer	18229
Opsteller(s)	Harmen de Weerd (KNA archeoloog) & Michiel Bartels (senior KNA-archeoloog)
Datum	11-12-2018

Advies	Heroverweging van de verleende bouwvergunning
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de gemeente Texel de verleende bouwvergunning in te trekken en de bodemingrepen conform de AMZ-cyclus te laten onderzoeken. archeologie@hoorn.nl / M.H. Bartels (senior archeoloog) 06-30468593

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Texel, afdeling erfgoed (Gea van Essen) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot bouw van een melkstal met mestkelders en de uitbreiding van twee loodsen aan de Oosterenderweg 6 in De Waal. Voor de melkstal en de zuidelijke loods zijn in 2015 de vergunningen verleend. Hierbij is de eventuele noodzaak van archeologisch onderzoek niet meegewogen. Deze quickscan dient te onderzoeken of archeologische waarden worden bedreigd door de ingrepen en of hierbij de locatie van de 'Sommeltjesberg' ook wordt verstoord. Hier vond op 20 november 1777 de eerste 'opgraving' plaats. Boerenknecht Symon de Breeker kreeg de opdracht om de heuvel af te graven. Uit de heuvel kwamen Romeinse metaalvondsten en keramiek. Het bleek na onderzoek van P. van Cuyck om een inheems-Romeinse 'tumulus', dat wil zeggen grafmonument te gaan.¹ Tumuli, afgegraven of niet, zijn zeldzaam.

De noordelijke uitbreidingen van de loodsen hebben een gezamenlijke oppervlakte van 830 m², de zuidelijke stal meet 2.230 m². In de stal worden mestkelders aangelegd die ongeveer 2,4 meter onder maaiveld reiken. De loodsen worden licht gefundeerd met poeren in de zijwanden die ongeveer 75 cm onder maaiveld worden ingegraven.

¹ Cuyck, 1780, 5. Zie ook De Weerd / Bartels 2018, advies nr. 18150.

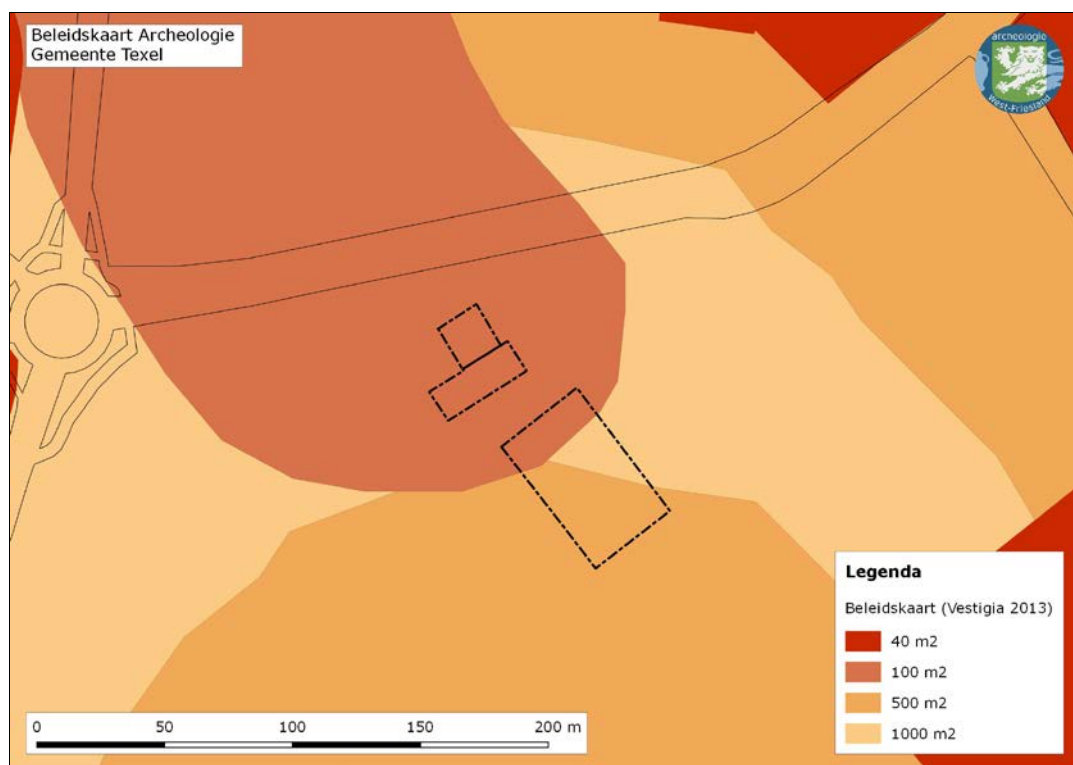

Abbeelding 1. Het plangebied (zwarte stippellijn) op de topografische kaart. Bron: PDOK.

2. Beleidskaart archeologie

Voor de gemeente Texel is de beleidskaart van Vestigia Bv (2007, update 2013) vigerend. Op de beleidskaart worden archeologische waarden en verwachtingen vertaald naar vrijstellingsgrenzen. Bodemingrepen die binnen de geldende vrijstellingsgrens blijven, zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. De uitbreidingen van de loodsen liggen binnen de zone 'waarde archeologie 3' met een vrijstellingsgrens van 100 m² en een diepte van 0,5 m. onder maaiveld. De veestal ligt deels binnen deze zone en deels binnen een gebied met 'waarde archeologie 4' met een vrijstellingsgrens van 500 m² en een diepte van 0.5 m. - maaiveld. De ingrepen overschrijden de vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart. Het lichter gekleurde deel met een vrijstellingsgrens van 1.000 m² is alleen onderzoekspligtig in het kader van milieu effect rapportages.

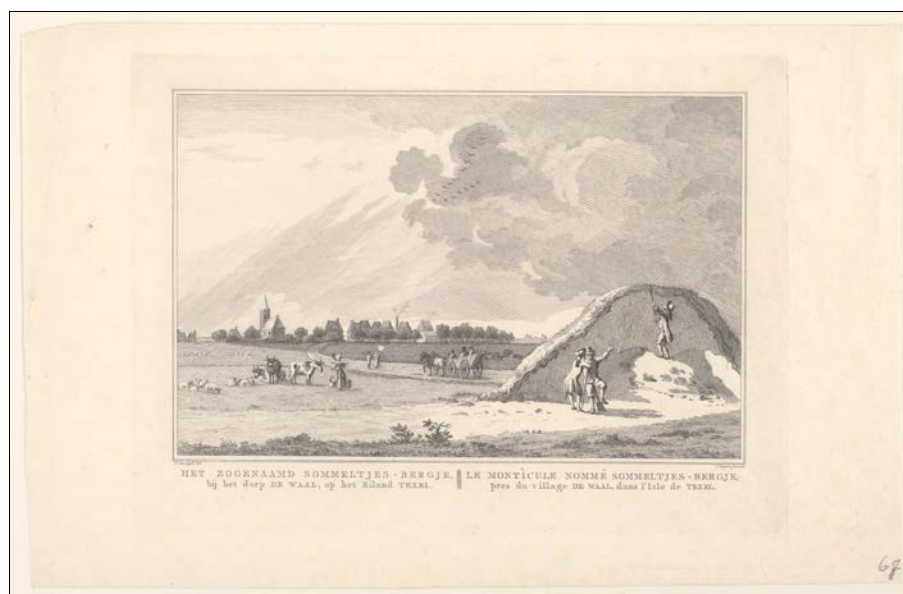
De rode gebieden op de beleidskaart zijn archeologische vindplaatsen. Hier is met een veldkartering vondstmateriaal verzameld. Het is opvallend dat de locatie van de Sommeltjesberg niet apart is begrensd op de beleidskaart.

Afbeelding 2 Het plangebied (zwarte stippellijn) op de archeologische beleidskaart van de gemeente Texel (Vestigia 2013).

3. Cultuurhistorische achtergrond

Binnen het plangebied worden geen bewoningssporen verwacht uit de Nieuwe Tijd. Op de Kadastrale Minuut uit 1828 (niet afgebeeld) is geen bebouwing zichtbaar. De dorpskern van De Waal is in de Middeleeuwen al bewoond. Het dorp staat ingetekend op de oudste (16de-eeuwse) kaarten die van Texel zijn gemaakt.

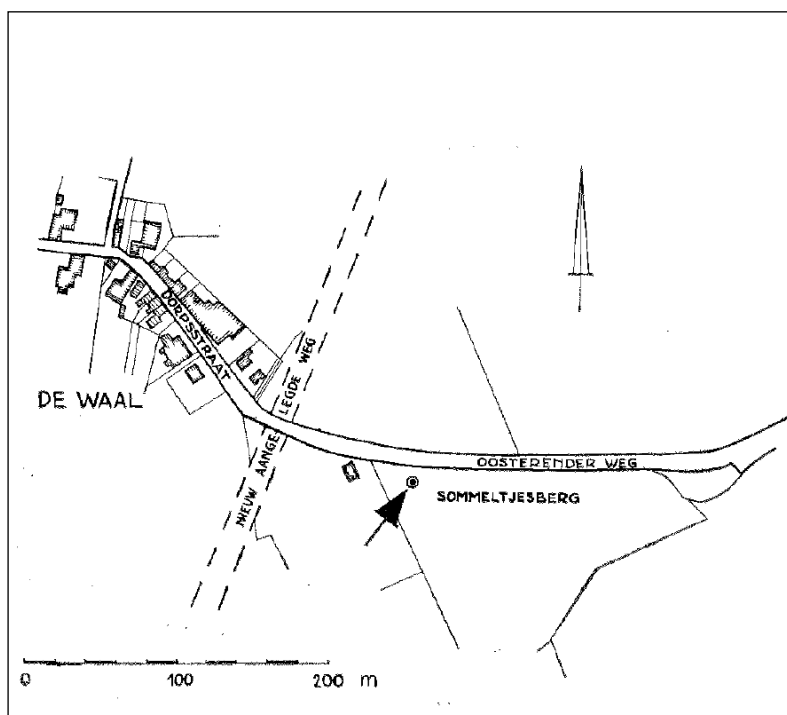
Afbeelding 3. Tekening van het afgraven van de 'Sommeltjesberg'. De hoogte en steile van de grafheuvel is treffend. Op de achtergrond het dorp De Waal. Bron: Cuyck, P. van 1780 & Noord-Hollands archief.

4. Archeologische en geologische bronnen

De vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart zijn hier gebaseerd op de bodemgesteldheid. Op de bodemkaart is de bruine zone met de 'waarde archeologie 3' een 'laarpodzol met lemig fijn zand'. Laarpodzol-bodems zijn goed ontwaterende gronden waarop bewoning mogelijk is vanaf de prehistorie. De zone met de 'waarde archeologie 4' kaart is dit een gebied met een 'vlakte van ten dele verspoelde dekzanden'. Archeologische sporen zijn in principe wel mogelijk, maar kunnen zijn verstoord, verplaatst of geërodeerd. Op basis van de bodemgesteldheid geldt een hoge archeologische verwachting voor de prehistorie en Romeinse Tijd binnen de bruine zone en een gematigde verwachting binnen de oranje zone van de beleidskaart.

De locatie van de Sommeltjesberg is bij benadering aangewezen door G. van der Heide in 1957 bij een bespreking van enkele vondsten van Texel. Deze locatie komt overeen met de rode stip op afbeelding 5. Dit was een hoge Romeinse tumulus, een grafheuvel die in 1777 is afgegraven. Hierin bevonden zich crematieresten, bronzen vaatwerk, eetgerei, militaria en aardewerk uit de (midden) Romeinse tijd.² De meeste vondsten zijn verdwenen, maar enkele bevinden zich op dit moment in de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.³

Inmiddels is de tumulus niet meer zichtbaar – deze is volkomen geëgaliseerd. De toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek heeft (ongepubliceerd) onderzoek gedaan op de vermoede locatie van deze grafheuvel maar zonder resultaat. Helaas is niet bekend wáár dit onderzoek precies heeft plaatsgevonden.⁴

Afbeelding 4 – locatie van de Sommeltjesberg, van der Heide 1957.

Zie voor een gegeorefereerde situatieschets afbeelding 6.

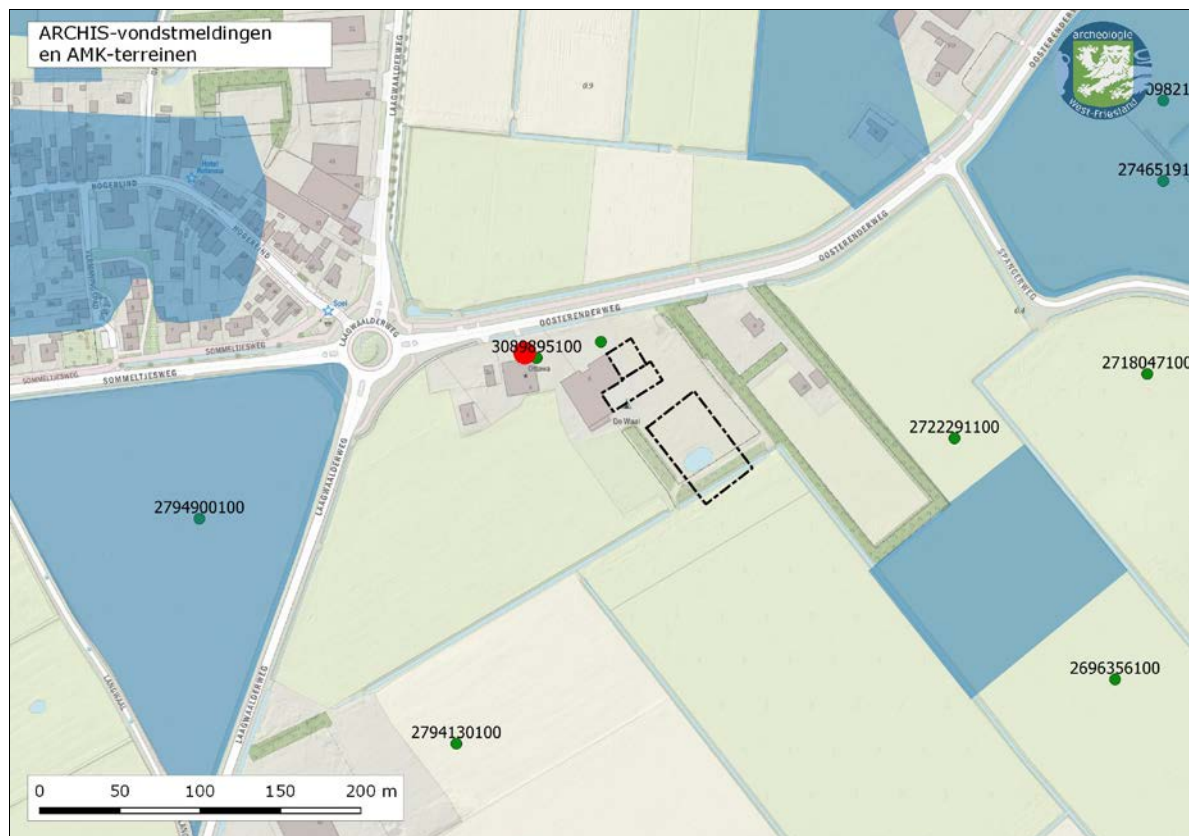
In de omgeving van het plangebied liggen een aantal terreinen die zijn opgenomen in de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). Het perceel tussen de Sommeltjesweg en de Laagwaalderweg is monument 09B-112 (5691) Hier zijn sporen van vroeg-middeleeuwse bewoning

² Cuyck 1780.

³ Zie Van der Heide 1957 & Tent 1973.

⁴ Vermelding in Hessing 2012.

aangetroffen. Sporen van de Late Middeleeuwen zijn gevonden op het perceel ten zuidoosten van het plangebied (monumentnummer 09B-114 (5693)) evenals op het perceel ten noorden van de Oosterenderweg. Het grote vlak aan de Oosterenderweg / Spangerweg betreft een vermoedelijke nederzetting uit de Romeinse tijd / IJzertijd (monumentnummer 09B-015 (5740)) De gemelde vondsten (de groene stippen op afbeelding 5) dateren eveneens uit de IJzertijd / Romeinse tijd en de Middeleeuwen.

Afbeelding 5: Vondstmeldingen in ARCHIS (groene punten) en AMK-terreinen (blauwe vlakken) op de topografische kaart. De rode stip is de locatie van de Sommeltjesberg. Bron: RCE, PDOK, ARCHIS.

Op basis van de bodemgesteldheid en de vondstmeldingen en AMK-terreinen in de omgeving geldt een hoge archeologische verwachting voor de prehistorie, Romeinse tijd en Middeleeuwen. De locatie van de Sommeltjesberg op het perceel is van grote archeologische waarde. Hoewel de tumulus zelf volledig is geëgaliseerd, en de waarschijnlijke locatie niet wordt geraakt door de nieuwe ontwikkelingen, kunnen archeologische resten zoals aardewerk, metalen voorwerpen en menselijke crematieresten nog wel in de directe omgeving aanwezig zijn. Het is immers waarschijnlijk dat de afgegraven grond over het terrein is verspreid. Andere sporen die verband houden met het grafritueel in de Romeinse tijd zoals het gebruik van rituele maaltijden en voorouderverering kunnen ook op het terrein worden aangetroffen. Bovendien kunnen andere graven voorkomen in de omgeving van de vergraven tumulus. In de Romeinse tijd raken grafvelden in gebruik waarbij crematieresten worden bijgezet in eenvoudige graven of in grafheuvels. In het Noord-Nederlandse kustgebied zijn graven uit de Romeinse tijd echter amper aangetroffen, waardoor nog een grote kennislacune bestaat. Bij de veldverkenning van Woltering uit de jaren '70 en '80 zijn echter geen aanwijzingen gevonden voor een grafveld op het terrein.

5. Conclusie

De voorgenomen ingrepen overschrijden ruimschoots de vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart. Met name de aanleg van mestkelders in de veestal zal eventuele aanwezige archeologische waarden in de ondergrond vernietigen. Voor het noordelijke deel van het perceel (het bruine vlak op de beleidskaart) geldt een hoge archeologische verwachting voor de prehistorie, Romeinse tijd en Middeleeuwen. Voor het zuidelijke deel (het oranje vlak) geldt een gematigde verwachting. De kans dat op het terrein nog vergraven vondsten uit de Sommeltjesberg aanwezig kunnen zijn, is bij het maken van de beleidskaart echter niet erkend. Hoewel niet getornd wordt aan de huidige vrijstellingsgrenzen, verdient het hele perceel een hogere archeologische waardering dan nu beleidsmatig is vastgesteld.

6. Advies

Archeologie West-Friesland adviseert de gemeente Texel om de verleende vergunningen in te trekken vanwege het bodemverstorende karakter van de voorgenomen werkzaamheden. De ingrepen overschrijden allen de vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart en dienen in het kader van de AMZ-cyclus te worden onderzocht. Afhankelijk van de ingreep kan vervolgens een passende vorm van onderzoek worden geadviseerd. Dit varieert van monitoring bij lichte bodemingrepen tot een veldtoets door middel van boringen en mogelijk inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven of een opgraving bij de diepere verstoringen.

7. Bronnen

Archis 3.0

Cuyck, P. van, 1780. *Bechryving van eenige oudheden, gevonden in een tumulus of begraafplaats op het eiland Texel in november 1777*. Amsterdam.

Gemeente Texel, 2013. Archeologische Beleidskaart (vastgesteld door de gemeenteraad op 12 juni 2013).

Heide, G.D. van der, 1958. Middeleeuwse en enkele oudere vondsten van het eiland Texel (Noord-Holland). *BROB* 8, Amersfoort (p. 96-113).

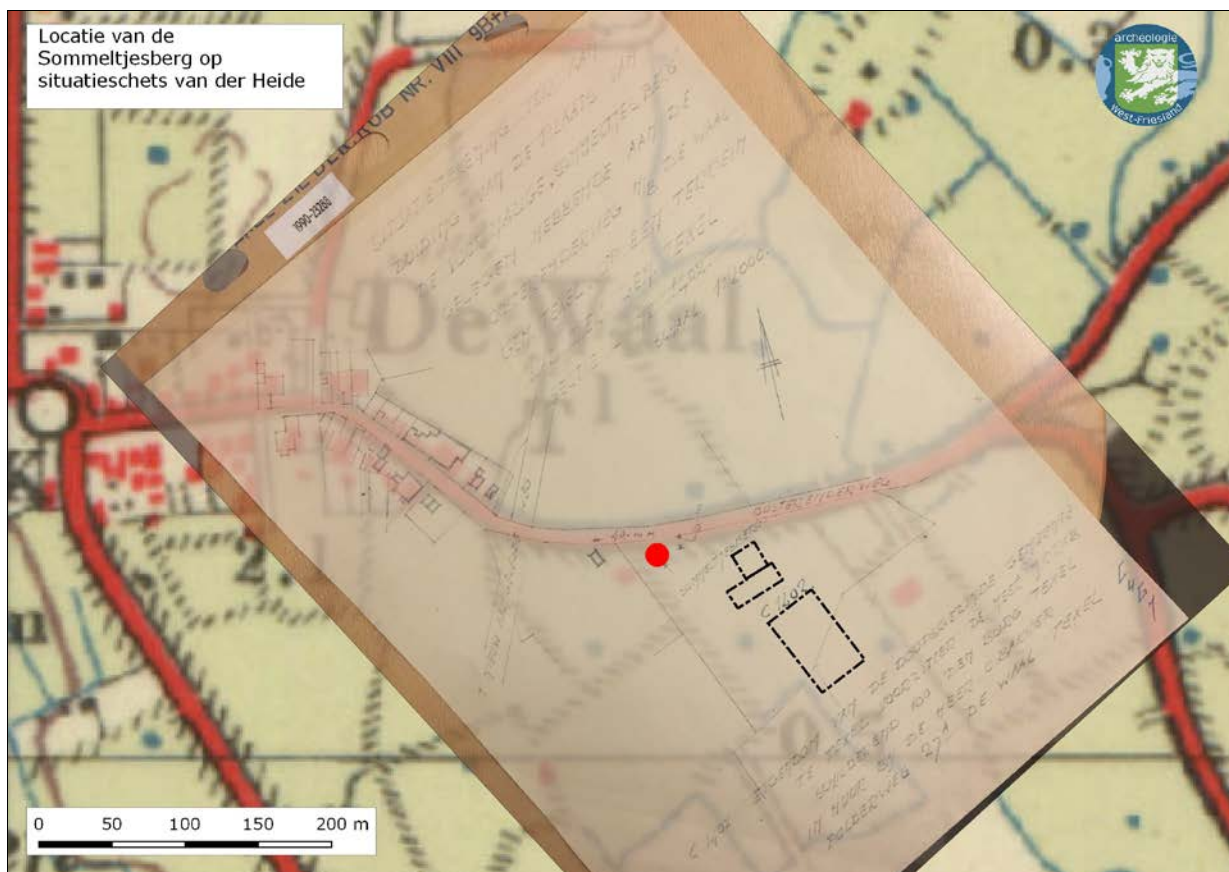
Hessing, W.A.M. et al. 2012. Toelichting bij de archeologische beleidskaart van de Gemeente Texel. Geactualiseerde versie 2012 *Vestigia Rapport V984*, Amersfoort..

Noord-Hollands Archief

Tent, W.J. van der & P.J. Woltering, 1973. The Distribution of Archaeological Finds on the Island of Texel, Province of North-Holland. *BROB* 23, Amersfoort (p. 49-63).

Topotijdreis (kadaster)

Woltering, P. J. 2000. *The archaeology of Texel, four studies on settlement and landscape (1350 BC-AD 1500)*. (Thesis Vrije Universiteit, Amsterdam) Amersfoort.

Afbeelding 6: De locatie van de grafheuvel is bepaald door de situatieschets van van der Heide af te beelden op een topografische kaart uit de jaren '50. De Oosterenderweg heeft sindsdien een rechte loop gekregen.

8. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

12-12-2020